

ГУМАНІТАРНА КУЛЬТУРА У СИСТЕМІ НОРВЕЗЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

HUMANITARIAN CULTURE IN THE SYSTEM OF NORWEGIAN UNIVERSITY EDUCATION

Мета дослідження – вивчити динаміку розвитку концепції гуманітарної культури в Норвегії. Світова наука розглядає гуманітарну культуру як набір універсальних людських ідей, ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальні методи пізнання і гуманістичні технології професійної діяльності, гармонію культури пізнання. Наукова новизна включає виявлення динаміки розвитку концепції гуманітарної культури в норвезькому суспільстві, способи поновлення її змісту і вплив на розвиток освіти.

Ключові слова: гуманітарна культура, норвезька культура, норвезька освіта, норвезькі культурні цінності, гуманістично орієнтована освітня політика.

Цель исследования – изучить динамику развития концепции гуманитарной культуры в Норвегии. Мировая наука рассматривает гуманитарную культуру как набор универсальных человеческих идей, ценностных ориентаций и качеств личности, универсальные методы познания и гуманистические технологии профессиональной деятельности, гармонию культуры познания. Научная новизна включает выявление

динамики развития концепции гуманитарной культуры в норвежском обществе, способы обновления ее содержания и влияние на развитие образования.

Ключевые слова: гуманитарная культура, норвежская культура, норвежское образование, норвежские культурные ценности, гуманистически ориентированная образовательная политика.

The aim of the research is to study the dynamics of the development of the concept of humanitarian culture in Norway. Humanitarian culture is considered by the world scientists as a set of universal human ideas, value orientations and qualities of the individual, universal methods of cognition and humanistic technologies of professional activity, the harmony of the culture of knowledge. Scientific novelty includes identification of development dynamics of the humanitarian culture concept in the Norwegian society, the ways for updating its content, and the effect on education development.

Key words: humanitarian culture, the Norwegian culture, the Norwegian education, Norwegian cultural values, humanistically oriented educational policy.

УДК 378: 008: 14(4)

Олексієнко Р.В.,
викладач кафедри іноземних мов
та професійної комунікації
Східноукраїнський національний
університет
імені Володимира Даля

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна освіта як основний гуманістичний сенс соціального розвитку проголошує ставлення до людини як найвищої цінності життя. Як підкреслюється в Декларації 44-сесії Міжнародної конференції ЮНЕСКО з питань освіти, вища освіта XXI століття стає не тільки засобом передачі молодому поколінню накопичених знань, а й засобом формування його культурно-морального і гуманітарного потенціалу. Заклади вищої освіти України керуються у своїй діяльності сучасними нормативними документами, серед яких Закон України «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013), Концепція національного виховання студентської молоді (2009), Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. (2009). У процесі гуманітарної підготовки студенти університетів, незалежно від конкретної спеціальності, отримують глибокі і різнобічні знання з гуманітарних дисциплін, що дають їм змогу розвивати життєво важливі особистісні якості та здібності. Зростання інтересу до гуманістичного вектора розвитку вищої школи в Україні спонукає до розгляду моделі загальної підготовки як чинника формування гуманітарної культури студентів у Норвегії. Останнім часом Норвегія займає перше місце у багатьох рейтингах ООН (у тому числі в рейтингу розвитку людського потенціалу і рейтингу якості життя) завдяки своїй системі освіти. Показники її

функціонування «перекривають» успіхи більш розвинених в економічному відношенні країн (США, Канада) і стабільно забезпечують Норвегії місце в першій п'ятірці за рівнем розвитку людського потенціалу в світі. Норвегія являє собою яскравий приклад скандинавської моделі в організації системи вищої освіти. Будучи одночасно егалітарною, централізованою і соціально орієнтованою, вона відтворює багато характерних рис систем вищої освіти інших скандинавських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Педагогічні проблеми норвезької освіти, соціальні та культурні аспекти в освіті розглядаються норвезькими вченими Б.Дж. Пітером, К. Дугласом, К. Ембером, М. Ембером, Д. Левінсоном, Й. Крістеном, Т. Реккедалом. Наукові дослідження А.І. Арнольдова, М.М. Бахтіна, В.С. Біблера, М.С. Кагана, Д.С. Лихачова, Ю.М. Лотмана, А.А. Макарені, М.К. Мамардашвілі, В.М. Межуєва, що стали теоретичними та методологічними вказівками культурного підходу в освіті, розглядають принципи ціннісного, функціонального та системного підходів до аналізу гуманітарної культури, описують природу його сутності та визначають функції, зміст та зміст культурних процесів, показує природу людини, виявляє механізми формування особистості. О. Проказа, М. Лукашевич, С.І. Дичковський, Г. Касьянович, В. Моторіна, І. Макарова, В.Й. Годлевська, З. Макаров, І. Доннікова, О. Дольська та інші досліджували гуманітарну освіту в

Україні. Духовні цінності як основа гуманітарної культури, складова частина системи виховання розглядається в працях видатних філософів, істориків, педагогів, державних діячів (Ш. Амонашвілі, І. Бех, М. Бердяєв, М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, П. Могила, М. Пирогов, Г. Скворода, Г. Шевченко та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність проблеми формування гуманітарної культури у студентів вищої школи в Україні, недостатній рівень її теоретичної і практичної розробленості, об'єктивна потреба і зростання соціального чинника виховання студентської молоді на гуманістичних засадах вимагає більш ретельного вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду.

Мета статті – розкрити роль і значимість формування гуманітарної культури студентів у Норвегії як фактор забезпечення якості професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сутність гуманітарної культури базується на таких поняттях, як духовність, мораль. Нині ці поняття дуже рідко постають на передньому плані у сучасній освіті, яка стає дедалі більше професійно-орієнтованою, в той час як гуманітарна культура, включаючи духовність, мораль, етичність, залишаються нерозвинутими складовими частинами сучасної освіти та культури. А.І. Арнольдов вважає, що зміст усієї гуманітарної культури спрямовано на людину: гуманітарна культура співвідноситься з потребами людини, з її самовираженням та самореалізацією [1, с. 188]. Гуманітарна культура є необхідною для повного самовираження і самореалізації людини та її потенціалу. Така самореалізація та розкриття потенціалу людини є також однією з основних цілей сучасної освіти. Саме тому розвиток гуманітарної культури стає важливим напрямом у розвитку сучасної вищої освіти. В.Л. Кургузов зазначає, що гуманітарна культура виступає як: сукупний спосіб і продукт гуманістично-орієнтованої діяльності людей; система позитивних культурних смислів, гуманістичних орієнтацій, способів, дій та їх результатів, пов'язаних із розумінням людини як основного критерію суспільного розвитку; світогляд і світовідчуття людини, яка прагне максимально збагатити людяність власного внутрішнього світу своїми вчинками та поведінкою у багатокультурному просторі особистості, соціуму і природи [4, с. 135].

Норвегія – одна з найкращих у світі держав за рівнем соціального захисту і добробуту своїх громадян. Це країна з унікальною і неймовірно красивою природою, багатими культурними особливостями, вона має одну з найбільш шанованих систем освіти у світі. Вищі навчальні заклади Норвегії представлені 5 університетами, 6 спеціалізованими вищими школами (коледжами) і

2 державними художніми школами, 26 державними коледжами і курсами додаткової освіти для дорослих. Найстаріший університет у Норвегії – університет Осло, заснований у 1811 р. На його восьми факультетах навчається близько 33 тис. осіб, враховуючи 2 000 іноземців. Решта чотири університети відкрилися в середині ХХ ст. у містах Бергені (University of Bergen), Тромсе (University of Tromsø), Тронхеймі (University of Trondheim) та Будо (University of Nordland). Центральним органом виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у галузі освіти в Королівстві Норвегія, є Міністерство освіти та досліджень (з 1981 по 1982 – Міністерство освіти, науки і церкви). Рівень розвитку освітньої системи, який досягнутий нині в Норвегії, є вагомим чинником її інтелектуального, економічного, соціального, науково-технічного, інноваційно-технологічного і культурного розвитку, який значною мірою забезпечує країні стабільність й еволюційний характер розвитку, дає змогу удосконалити життєустрій, поглиблювати демократичні процеси, поступово підвищувати духовний і матеріальний рівень мирного, творчого життя населення – головної мети прогресивного розвитку людини і суспільства. Норвегія приділяє велику увагу вдосконаленню та розвитку освіти. Освітня політика Норвегії спрямована на покращення умов навчання і створення кваліфікованої робочої сили, для покращення економічної і соціальної сфери загалом. Основними напрямками удосконалення освіти в Норвегії є: розвиток набуття навичок та знань для продуктивної робочої сили та конкурентноспроможної світової економіки; сприяння розвитку творчості, інноваційному мисленню та підприємництву; підвищення та поширення рівня активної участі в навчанні; створення суспільства, що сприяє включенню всіх у життя; підвищення стандартів викладання та навчання; сприяння створенню суспільства знань; сприяння розумінню всіх громадян важливості навчання упродовж життя у різних компонентах; створення бази даних по стратегії та заходах, що сприятимуть доступу до навчання впродовж життя для всіх громадян; забезпечення та проведення стратегій, що включають освітню політику, тренінги, молодь, отримання роботи, соціальне включення та інформатизацію суспільства. При університетах в Норвегії існують студентські організації, у віданні яких знаходиться студентське житло, їдальні, медичне обслуговування. Все це фінансується державою і тому обходиться студентам дуже дешево. Проте «студентських квартир» не так багато, й одержати дешеве житло може не кожен студент. У Норвегії диплом про вищу освіту одержують як після закінчення коледжу, так і після закінчення університету. Різниця у

тому, що коледж – це спеціалізований, професійний вищий навчальний заклад, а університет у Норвегії завжди вважався і вважається науково-дослідним центром [7, с. 102; 8, с. 132].

Л.М. Осланд та П. Мангсет визначають такі головні принципові особливості норвезької культурної політики: однорідність, елітаризм (рівноправність), державна підтримка, інституціалізація (єдина організаційна система), корпоративність, децентралізація і організаційна життя [4, с. 104]. Відсутність різноманітності відображено в сфері культури: наприклад, у Норвегії єдина, сильна державна система освіти і дуже невелика кількість приватних шкіл. У релігійному житті практично повністю превалює лютеранська державна церква. До останнього часу в Норвегії порівняно з іншими західними країнами був більш обмежений доступ до різноманіття теле- і радіоканалів. Характерною рисою норвезької однорідності є і те, що професійні діячі мистецтва об'єднані в сильні союзи в кожній зі сфер мистецтва. Система цінностей рівноправності справила великий вплив на культурну політику. Так, значні зусилля були докладені для поширення професійного мистецтва в маси шляхом створення «провідних організацій» у сфері театру, образотворчого мистецтва і музики. Культурна політика Норвегії спирається на розвинену організаційну систему порівняно з культурними політиками інших країн. Це означає, що державне фінансування культури і мистецтва зазвичай проходить через довгострокові або постійні культурні установи, постійні програми фінансування тощо. Менша підтримка надається спеціальним і експериментальним видам діяльності. У зв'язку з цим норвезька Рада з питань культури дещо відрізняється. Вога підтримує велику кількість неінституціональних видів діяльності. Сучасні реформи Норвегії, насамперед, торкнулись змісту освіти, оскільки від складу його компонентів та механізмів впровадження залежить процес передачі та формування знань, вмінь та навичок, набуття цінностей суспільства, оволодіння необхідними життєвими компетентностями.

У статті «Норвезька система освіти: структура, принципи, реформи» І.В. Іванюк [2, с. 19] розкрила структуру сучасної системи освіти Норвегії, її основні принципи та шляхи їх реалізації на практиці, проаналізувала зміни, які відбулись у суспільстві та в структурі освіти внаслідок реформ норвезької освітньої системи. І.В. Іванюк зазначає, що в основу змісту освіти покладено основні теми та напрями, за якими вона має працювати:

1) *моральне виховання*: християнське та етичне виховання, сприяння зростанню усвідомлення та розуміння основних християнських цінностей, виховання відповідальності, підтримка

відчуття цінностей (освіта для дорослих); формування свободи думок та виховання толерантності, усвідомлення того, що всі люди мають однакові права (старша середня школа та професійна підготовка);

2) *творчі здібності*: розвиток розумових та фізичних здібностей, формування наукового мислення та вміння користуватись різними науковими методами; розвиток особистості;

3) *труд*: підготовка до трудового життя та життя у суспільстві; виховання компетентності, розуміння та відповідальності щодо роботи, професії, суспільства; забезпечення рівноправності в отриманні знань, формування певних навичок та вмінь;

4) *загальна освіта*: дати широку базу знань, які допоможуть учням бути корисними та незалежними як вдома, так і в суспільстві; виховувати повагу до національної спадщини, готувати до життя у суспільстві; закласти основи знань для подальшої освіти; закласти міцну основу для прийняття незалежних рішень, які принесуть користь суспільству; допомогти особистості у визначенні життєвого шляху, ціннісних орієнтирів; забезпечити обов'язковість отримання основної освіти для всіх вікових груп;

5) *співробітництво*: формування демократичних ідеалів, виховання міжнародної відповідальності, створення доброзичливого мікроклімату та духу співробітництва, забезпечення зв'язку між виробничою діяльністю та життям суспільства;

6) *природне оточуюче середовище*: формування екологічного мислення та усвідомлення того, що природа – найцінніше багатство людини.

Рівень розвитку освітньої системи, який досягнутий нині в Норвегії, є вагомим чинником її інтелектуального, економічного, соціального, науково-технічного, інноваційно-технологічного і культурного розвитку, який значною мірою забезпечує країні стабільність й еволюційний характер розвитку, дає змогу удосконалити життєустрій, поглиблювати демократичні процеси, поступово підвищувати духовний і матеріальний рівень мирного, творчого життя населення – головної мети прогресивного розвитку людини і суспільства. Ознайомившись зі структурою, розглянувши основні принципи та концептуальні підходи, які покладено в основу оновленої системи освіти Норвегії, можна стверджувати, що ця система послідовно та впевнено забезпечує виховання гідних громадян своєї держави, які можуть правильно обрати життєві орієнтири та реалізувати свій творчий потенціал на благо людей та суспільства. Норвежці – патріоти своєї країни, пишуться її державним устроєм, демократичними свободами. Тому немає сумнівів у тому, що раціональне використання досвіду норвезьких педагогів із реформування освітньої галузі сприятиме демо-

кратизації вітчизняної системи освіти, передусім, її гуманізації й успішному входженню в загальноєвропейській простір.

Висновки. Гуманітаризація освіти в університеті має призвести до того, щоб ми готували студента не тільки як висококваліфікованого фахівця, а як майбутню освічену, розвинену, культурну людину, моральні підвалини якої не дають їй змогу бути поганим фахівцем. Вища школа має, перш за все, «виводити в люди», а вже потім – в інженери, менеджери, програмісти, вчені [6, с. 107–108]. Формування гуманітарної культури сучасної людини можливе, на нашу думку, на залученні до активної творчої діяльності, заснованої на вироблених суспільством законах, цінностях і нормах поведінки. Увага дослідників до поняття «гуманітарна культура», з одного боку, зумовлена глибокими змінами у всіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства, пошуками гуманістично-орієнтованої парадигми освіти, здатної забезпечити культурну спадкоємність, духовні орієнтири для особистості, безпеку і цілісність суспільства, а, з іншого боку, орієнтацією української освіти на загальнокультурний розвиток громадян. Отже, вища освіта Норвегії відповідає на виклики часу, перебуває у стадії прогресивного розвитку, орієнтується на кращі європейські стандарти функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арнольд А.И. Наука постижения культуры. Народное образование. 1998. № 5. С. 184–190.
2. Іванюк, І. Норвезька система освіти: структура, принципи, реформи. Шлях освіти. 2004. № 2. С. 19–23.
3. Кургузов В.Л. Гуманитарная культура в системе высшего технического образования: дис. ... д-ра культуролог. наук. М., 1999. 405 с.
4. Лидвин М. Осланд, П. Мангсет. Культурная политика в Норвегии. Экология культуры. Информационный бюллетень. Архангельск: комитет по культуре и туризму администрации Архангельской области, 1999. № 4. С. 108–122.
5. «Освіта для Всього». Національний План Дії для Норвегії відповідно до Декларації Форуму Освіти Світу. 2001. С. 1–18.
6. Семенченко Ф.Г. Особливості гуманітарної підготовки і професійної кваліфікації студентів в технічному. Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. Політологія. 2002. Вип. 10. Т. 23. С. 106–108.
7. Core curriculum for Primary, Secondary and Adult Education in Norway. National Centre for Educational Resources, Oslo, 1997. С. 26–108.
8. Education in Norway. The Royal Ministry of Education, Research and Church Affairs, Oslo, 1997. С. 136–198.